

ORIGINAL ARTICLE

Analysis of Factors Affecting Women's Security in Urban Parks, Case Study: Azadi Park in Shiraz

Aliakbar Heidari^{1*}

1. Assistant professor,
Department of Architecture,
Yasouj University, Yasouj, Iran.

Correspondence

Aliakbar_Heidari
Email: Aliakbar_heidari@yu.ac.ir

How to cite

Heidari, A.A. (2024). Analysis of Factors Affecting Women's Security in Urban Parks, Case Study: Azadi Park in Shiraz. *Urban Ecological Research*, 15(1), 119-138.

ABSTRACT

Women, as half of the urban population, have more specific sensitivities than men about perceptions of crime areas. Therefore, by examining their perspectives on identifying crime potentials at the level of urban spaces, it is possible to achieve the characteristics of a safe urban space from the perspective of the totality of an urban society. Accordingly, addressing the issue of what characteristics of urban open spaces from the perspective of women make them safe or prone to crime, is the main purpose of this study. Also, among the various urban spaces, parks are of special importance as a public place for the daily presence of women, and this factor led to the selection of Shiraz Freedom Park as a case study. The research strategy in this study includes a combination of quantitative and qualitative methods and information was collected through questionnaires, interviews, observation and mental imaging. The results showed that the set of factors affecting the feeling of insecurity in women in urban parks can be classified under four physical, functional, social and perceptual-visual indicators. In these cases, following factors are very important in creating a safe space in urban parks from the perspective of women: vegetation density, the presence of sub-spaces and outcrops, territorial segregation, the presence of signs and symbols, the circadian nature of land uses, proper location of entrances and exits, the possibility of proper navigation in space, artificial care, reputation or a notoriety) a space, gender dominance in parts of the park, visual communication with different parts of the park, proper lighting at night and the brightness and clarity of the space.

KEY WORDS

Women, Crime, Security, Space Features, Freedom Park.

«مقاله پژوهشی»

تحلیل عوامل مؤثر بر امنیت زنان در پارک‌های شهری نمونه موردی پارک آزادی شهر شیراز

علی‌اکبر حیدری*

چکیده

زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت شهرها، حساسیت‌های ویژه‌تری نسبت به مردان در ارتباط با ادراک مناطق جرم‌خیز دارند. تاکنون پژوهش‌های مختلفی به موضوع امنیت زنان در فضاهای شهری پرداخته‌اند. این در حالی است که هیچ پژوهشی به عوامل فضایی مؤثر بر این موضوع نپرداخته است. بر همین اساس پرداختن به این موضوع که چه ویژگی‌هایی از فضاهای باز شهری از دید زنان باعث ایجاد امنیت و یا مستعد جرم‌خیزی هستند، هدف اصلی پژوهش حاضر به شمار می‌رود. در این ارتباط پارک آزادی شیراز به‌عنوان بستر تحقیق انتخاب گردید. حجم نمونه در این پژوهش متشکل از ۱۸۶ نفر از زنان در گروه‌های سنی ۱۸ تا ۵۰ سال بود. راهبرد تحقیق در این پژوهش مشتمل بر ترکیب دو روش کمی و کیفی است و گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و تصویربرداری ذهنی صورت گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که مجموعه عوامل مؤثر بر احساس ناامنی زنان در سطح پارک‌های شهری در زیر چهار شاخص کالبدی، کارکردی، اجتماعی و ادراکی-بصری قابل دسته‌بندی هستند. در زیر این موارد، عواملی چون میزان تراکم پوشش گیاهی، وجود فضاهای فرعی و پرت، تفکیک قلمرویی، وجود علائم و نشانه‌ها، شبانه‌روزی بودن کاربری‌ها، مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی‌ها، امکان مسیریابی مناسب در فضا، مراقبت مصنوعی، شهرت (خوشنامی یا بدنامی) یک فضا، تسلط‌پذیری جنسیتی در بخش‌هایی از پارک، ارتباط بصری با نقاط مختلف پارک، نورپردازی مناسب در شب و روشنایی و وضوح فضا، مهم‌ترین عوامل در ایجاد یک فضای امن در سطح پارک‌های شهری از منظر زنان می‌باشند.

واژه‌های کلیدی

زنان، جرم‌خیزی، احساس امنیت، ویژگی‌های فضایی، پارک آزادی شیراز.

۱. استادیار، گروه معماری، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

نویسنده مسئول: علی‌اکبر حیدری

رایانامه: Aliakbar_heidari@yu.ac.ir

استناد به این مقاله:

حیدری، علی‌اکبر (۱۴۰۳). تحلیل عوامل مؤثر بر امنیت زنان در پارک‌های شهری نمونه موردی پارک آزادی شهر شیراز. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۱۹-۱۳۸، (۱)۱۵.

تأمینی (تربیتی، مراقبتی و درمانی) قرار می‌دهد (Goldoozian, 1990: 143). از نظر جامعه‌شناسان، وقوع جرم یک پدیده اجتماعی است و از نظام، فرهنگ و تمدن اجتماع ناشی می‌شود (Salehi, 2008: 46). بنا به نظر آن‌ها یکی از انواع گونه‌های جرم، جرائم شهری هستند که در فضاهای عمومی شهری یا مکان‌هایی که احتمال سرایت جرم از فضاهای عمومی به فضاهای خصوصی وجود دارد صورت می‌گیرد (همان: ۳۲). مروری بر نظریه‌ها و تئوری‌های مرتبط با وقوع جرم در شهرها نشان می‌دهد که در این خصوص سه نظریه کلی وجود دارد: نظریه نخست، نظریه آسیب‌پذیری است که نخستین بار توسط اسکوگان و مکسفیلد^۱ در سال ۱۹۸۱ معرفی شد. این نظریه بر رابطه بین ویژگی‌های اجتماعی شهروندان و احساس ترس در محیط‌های شهری تمرکز دارد و تلاش می‌کند ارتباط میان سطح پویایی و تعاملات اجتماعی ساکنان بر میزان احساس ترس آنان در محله‌های مسکونی را نشان دهد (Austin et al., 2002, 417-427). براساس این نظریه، افرادی مانند زنان و سالخوردگان که به‌طور معمول در برابر تهدیدات آسیب‌پذیرتر هستند، احساس ناامنی بیش‌تری خواهند داشت. نظریه دوم، «بی‌سازمانی اجتماعی»^۲ نام دارد که رابطه بین ساختار جامعه (مانند سطح اجتماعی و اقتصادی) و میزان جرم و جنایت در شهرها را از طریق متغیر واسطه روابط اجتماعی تبیین می‌کند. این نظریه نیز بر این ادعا است که تنزل سطح اقتصادی-اجتماعی و فروپاشی خانواده منجر به بی‌سازمانی اجتماعی و کاهش کنترل اجتماعی می‌گردد که در نهایت افزایش جرم، ناامنی و بزهکاری را در محلات شهری به دنبال خواهد داشت (McCrea et al., 2005, 7-27). سومین دسته از این نظریه‌ها، نظریه بی‌نظمی اجتماعی است که تلاش دارد اثرات سوء و منفی ناهنجاری‌های اجتماعی بر جرم و احساس ناامنی را به اثبات رساند (Shaw & McKay, 1942).

زمینه نظری شروع مباحث جرم‌شناسی شهری را باید از مکتب جامعه‌شناسی شیکاگو و مطالعات اولیه اکولوژی شهری دانست. مکتب اکولوژی شهری با وجود افرادی چون پارک^۳ در سیرتکوینی خود به بررسی پدیده‌های اجتماعی مانند جرم و جنایت امراض روانی در شهرها و ترسیم نقشه‌های آن پرداخت (Catton, 1999: 23). در سال ۱۹۶۱ جیکوبز موضوع

مقدمه

زنان تقریباً نیمی از جمعیت ساکن شهرها را تشکیل می‌دهند به نحوی که رشد روزافزون و حضور آن‌ها در محیط‌های کار و فعالیت‌های اجتماعی، می‌تواند تأثیر بسزایی بر ساخت کالبدی شهرها داشته باشد. با این حال موضوع تأمین امنیت این اقشار در سطح جامعه، همواره مهم‌ترین چالش پیشروی معماران و شهرسازان بوده است به نحوی که پرداختن به این موضوع ضامن حفظ حیات، سرزندگی و رونق فضاهای شهری و در نتیجه رشد و توسعه جامعه خواهد شد.

ازجمله اماکن شهری که به‌واسطه نوع زندگی آپارتمان‌نشینی امروزی در سطح شهرها بسیار مورد استفاده شهرنشینان قرار گرفته است، پارک‌های شهری هستند. افراد به‌ویژه زنان از این اماکن به‌عنوان مکانی برای گذران اوقات فراغت، بهره‌گیری از طبیعت و نیز انجام فعالیت‌های بدنی خویش استفاده می‌نمایند. این در حالی است که احساس نا-امنی که گاهی در بخش‌هایی از این فضاها برای این قشر از جامعه به وجود می‌آید، مانع از حضورپذیری و بهره‌گیری آن‌ها از چنین مکان‌هایی می‌شود و این موضوع در نهایت منجر به آسیب‌های روانی بسیاری برای آن‌ها خواهد شد. تاکنون پژوهش‌های مختلفی به موضوع امنیت زنان در فضاهای عمومی پرداخته‌اند اما این در حالی است که با توجه به حساسیت بیش‌تر زنان در مقایسه با مردان در خصوص شناسایی پتانسیل‌های جرم‌خیزی در یک فضای عمومی شهری، تاکنون پژوهشی در خصوص عوامل مؤثر بر احساس امنیت زنان در فضاهای شهری و به‌طور خاص پارک‌های شهری به انجام نرسیده است. بر همین اساس هدف پژوهش حاضر، بررسی عوامل مختلف تأثیرگذار بر احساس ترس و عدم امنیت زنان در پارک‌های شهری است که در این خصوص پارک آزادی شیراز به‌عنوان نمونه موردی تحقیق انتخاب و زنان بین ۱۴ تا ۶۰ سال استفاده‌کننده از این پارک را به‌عنوان جامعه هدف پژوهش انتخاب گردید. با این توضیحات، پرسش اصلی تحقیق عبارت است از اینکه: عوامل مؤثر بر امنیت زنان در پارک‌های شهری کدامند؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

جرم

از دید کلی جرم به معنی رفتاری است که مخالف نظم اجتماعی بوده و مرتکب را در معرض مجازات یا اقدامات

1. Skogan and Maxfield
2. Social Disorganization Theory
3. Park

(Jones, 1999: 102). امنیت در فرهنگ فارسی به معنای آزادی، آرامش، فقدان ترس و عدم هجوم دیگران آمده است و محصول برقراری نظم در جامعه است (Salehi, 2008: 22). بر اساس اعلامیه جهانی حقوق بشر، امنیت به‌عنوان یکی از حقوق اجتماعی انسان بیان شده و هم‌ردیف آزادی قرار دارد. این موضوع در هرم نیازهای مازلو^۶ نیز به‌عنوان یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای انسان معرفی شده است (Eliaszade & Abtahian, 2010., Health Organisation, 1998: 271).

امنیت از سه لایه اصلی تشکیل شده است که عبارت‌اند از: امنیت فردی، امنیت اجتماعی و امنیت ملی (Sarokhani, Navidnia, 2006: 89). همچنین امنیت مفهومی است که دارای دو بعد ذهنی و عینی است. از نظر ذهنی امنیت به معنی حس عدم داشتن ترس از یک فرد یا یک محیط می‌باشد و از نظر عینی این مفهوم با ایمنی در مقابل خطرات و تعرضات خارجی همراه است (Kargar, 2004: 36). بر این اساس امنیت، ارتباط مستقیمی با ذهنیت و ادراک مردم دارد. اگر مردم جامعه‌ای احساس کنند که امنیت آن‌ها کم‌رنگ و یا کاهش یافته است، ممکن است در مرحله اول آن را فقط به‌عنوان یک واقعیت ذهنی تلقی کنند. اما در مرحله بعد و به نحو ناخودآگاه به صورت یک واکنش بیرونی تجلی خواهد یافت (Hosseini nesar, Ghasemi, 2012: 2). بنابراین آنچه در این پژوهش به‌عنوان امنیت از آن یاد می‌شود، مفهوم ذهنی امنیت است که در دو بعد فردی و اجتماعی مطرح می‌باشد.

در ارتباط با موضوع امنیت و عوامل مؤثر بر آن پژوهش‌های بسیار متنوعی صورت گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به پژوهش‌های نظری و پژوهش‌های تجربی در این خصوص اشاره نمود. هرکدام از این پژوهش‌ها، مجموعه عواملی را بر این مهم مؤثر می‌دانند. جدول ۱، حاوی مجموعه عوامل مختلفی است که بر احساس امنیت افراد در محیط‌های مختلف تأثیرگذار هستند. آنچه در این جدول گرد آمده است، به‌نوعی نقاط مشترک تحقیقات نظری و تجربی صورت گرفته در خصوص امنیت محیط‌های ساخته شده به‌ویژه فضاهای عمومی شهری است که به‌منظور ساخت پرسشنامه محقق‌ساز در ادامه مورد استفاده گرفته است.

وحشی‌گری خیابانی را مورد بررسی قرار داد. او معتقد بود مشکل عدم امنیت بسیاری از نقاط شهرها، گروه‌های جمعیتی بزهکار یا فقیر نیست بلکه نقاط شهری از نظر فیزیکی قادر به اعمال امنیت و سرزندگی ناشی از آن نیستند (Jacubs, 1992: 35). وی با ارائه تئوری به نام چشمان ناظر، گشوده بودن چشم‌ها رو به خیابان (قرارگیری ساختمان‌ها رو به خیابان) را از جمله مهم‌ترین مؤلفه‌های برقراری امنیت در فضاهای شهری قلمداد می‌کند (Akbari & Pakbonyan, 2012: 55).

تلاش‌های جیکوبز در دهه هفتاد میلادی منجر به شکل‌گیری و توسعه نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED)^۱ شد. این نظریه یک پیشنهاد روش‌شناسی طراحی است که براساس آن با به‌کارگیری طراحی مناسب و هدفمند محیط انسان ساخت، معماران و شهرسازان می‌توانند مجال ترس از جرم و تبهکاری را کاهش داده و کیفیت زندگی را بهبود بخشند (Atlas, 1999: 11).

نیومن^۲ نیز در سال ۱۹۷۰، با توسعه برخی از عقاید جیکوبز، بر نظارت فعالانه و تعریف عرصه‌ها تأکید نمود. وی در کتاب «فضای قابل دفاع، مردم و طراحی در شهرهای جرم‌خیز»^۳، نظریه فضای قابل دفاع را مطرح کرده و پیشنهاد تغییر ساختار محیط شهری را به‌گونه‌ای می‌دهد که امنیت جامعه نه توسط پلیس بلکه توسط افرادی که در عرصه‌های مختلف شهری حضور دارند، تأمین گردد (Newman, 1972: 37). در سال‌های اخیر نیز بیل هیلیر^۴ با استفاده از نرم‌افزار اسپیس سینتکس^۵، با تحلیل ویژگی‌های کالبدی محیط به بررسی نقاط مستعد جرم‌خیزی پرداخته‌اند. از نظر وی بهترین محیط‌های شهری آن‌هایی هستند که به‌خوبی با الگوی شهر یکپارچه شده و امنیت عمومی را ترویج می‌کنند (Heidari et al, 2016: 93).

امنیت

امنیت را می‌توان به مفهوم مصونیت از تعرض و تصرف اجباری، نبود هراس و بیم نسبت به حقوق و آزادی و مصون بودن از تهدید و خطر مرگ، بیماری، فقر و حوادث غیرمترقبه و در کل هر عاملی که آرامش انسان را از بین ببرد تعریف کرد

1. Crime prevention through environmental design
2. Newman
3. Defensible Space; people and design in the violent city.
4. Bill Hillier
5. Space Syntax

جدول ۱. عوامل مؤثر بر امنیت در فضاهای شهری از دیدگاه نظریه‌پردازان و پژوهشگران

معیارها (متغیرهای مؤثر بر امنیت فضاهای شهری)	در حوزه نظریه‌پردازی										در حوزه مطالعات تجربی							
	Jaacobs, (1992)	Beeler (2011)	(1999) Catton, William	CPTED(1971)	Newman (1972)	Hillier & Shu (2000)	McCrea et al (2005)	Lucas et al (2007)	Beeler(2011)	Lucas et al(2007)	Hashemi et al(2011)	Eliaszade & Abtahian, 2010	Pourjafar et al (2008)	گلی (۱۳۹۰)	Dairipour, Maleki (2014)	Izadi & Haghi (2015)	Benamian et al. 2009)	Rafieian et al (2012)
قلمرو	•												•					
توجه به کنج‌ها و نقاط کور)							•						•					
ایمنی (امنیت فیزیکی)														•				•
آگاهی از محیط									•									
حیات شبانه																		
دسترسی			•										•					
فعال بودن فضا																		
اندازه و فرم فضا																		
نظارت																		
شهرت فضا																		
مشاهده توسط دیگران																		
سازگاری فعالیت																		
نورپردازی																		
عناصر طبیعی																		
خاطره انگیزی																		
تنوع کاربری		•																
خوانایی																		
تابلو و علائم																		
تعمیر و نگهداری																		
مشارکت مردم																		
حس تعلق به مکان																		
از بین بردن عامل تحریک‌آمیز																		
حس و هویت مکان																		
میلان و تجهیزات																		
آشنا بودن فضا																		
تنوع کاربری																		

فضای عمومی شهری که قابلیت استفاده برای اقصای مختلف جامعه به‌ویژه زنان را دارد، به‌عنوان نمونه موردی تحقیق انتخاب شد که در ادامه جزئیات مربوط به آن معرفی می‌شود. پس از انتخاب نمونه موردی، اولین مرحله در فرایند پژوهش اثبات ناامن بودن فضای پارک از منظر زنان بود. بنابراین در این بخش در ابتدا تأثیر جنسیت افراد در میزان احساس امنیت آن‌ها از فضای پارک مورد بررسی قرار گرفت. به همین منظور پرسشنامه‌ای شامل ۲۶ سؤال بسته براساس

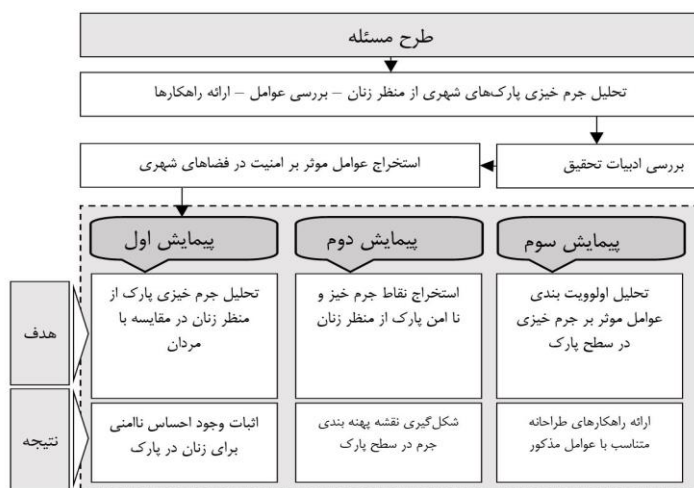
روش انجام پژوهش

همان‌گونه که پیش از این نیز عنوان شد، هدف اصلی در پژوهش حاضر تحلیل عوامل مؤثر بر احساس ناامنی زنان در یک فضای عمومی شهری است. به این معنی که نوشتار حاضر سعی بر آن دارد تا فضاهای امن و ناامن را در یک مکان عمومی شهری شناسایی نموده و دلایل شکل‌گیری چنین فضاهایی را در ذهنیت زنان مورد واکاوی قرار دهد. در همین راستا یک پارک شهری به‌عنوان یک

کدگذاری شد و در نهایت براساس محتوای مصاحبه‌ها، سعی در استخراج شاخص‌های مؤثر بر این موضوع در پارک موردنظر شد. از سویی دیگر نقشه‌های رنگ شده توسط زنان، در محیط نرم‌افزار ArcGIS بازخوانی شد. حاصل این امر استخراج نقشه پهنه‌بندی جرم بود که در بخش تحلیل، موارد عنوان شده در این بخش با نتایج مصاحبه‌های گردآوری شده از زنان جامعه هدف تطبیق داده شد.

آخرین مرحله از فرایند پژوهش حاضر، اولویت‌بندی شاخص‌ها ارائه شده توسط زنان در ارتباط با پارک موردنظر جهت تبیین راهکارهای عملیاتی در خصوص بهبود آن‌ها بود. بر این اساس شاخص‌های استخراج شده در مرحله قبل، در قالب یک پرسشنامه جدید متشکل از ۱۶ سؤال تدوین و در جامعه آماری ۱۸۶ نفر از زنان بالای ۱۸ تا ۵۰ سال پارک پخش شد. پس از گردآوری پرسشنامه‌ها، داده‌های به دست آمده در محیط نرم‌افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت و با استفاده از آزمون فریدمن، اولویت‌بندی مربوطه در میان شاخص‌های موردنظر انجام گرفت. در نهایت و در جمع‌بندی کلی با استفاده از نتایج بخش‌های پیشین، سعی در ارائه راهکارهای طراحانه به‌منظور حذف نقاط جرم خیز و در نتیجه افزایش احساس امنیت عمومی به‌ویژه برای زنان در سطح پارک‌های شهری شد.

طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت تنظیم شده بود، استخراج و پس از بررسی روایی و پایایی آن (آلفای کرونباخ ۰/۸۱)، در میان ۲۸۴ نفر از استفاده‌کنندگان (شامل هم مردان و هم زنان) به صورت تصادفی پخش شد. پس از گردآوری پرسشنامه‌ها و تحلیل در محیط نرم‌افزار SPSS، نتایج در دو سطح توصیفی و استنباطی تبیین گردید. در همین ارتباط از نتایج به دست آمده به‌منظور تحلیل تأثیر شرایط سنی زنان، وضعیت تأهل آن‌ها و میزان تحصیلات آن‌ها بر میزان احساس امنیت یا عدم امنیت آن‌ها در پارک موردنظر نیز بهره گرفته شد. پس از اثبات عددی ناامن بودن فضای پارک از منظر زنان، در بخش بعد به استخراج نقشه پهنه‌بندی جرم از دید آن‌ها در پارک موردنظر پرداخته شد. هدف از انجام این بخش، کشف نقاط جرم‌خیز و نقاط امن از منظر زنان در سطح پارک و دلایل مربوط به آن بود. برای این منظور نقشه پارک در اختیار ۸۴ نفر از زنان استفاده‌کننده از پارک قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد فضاهای مختلف پارک را بر اساس میزان احساس امنیت شخصی‌شان، در پنج حالت از امنیت بسیار زیاد تا امنیت بسیار کم تفکیک کنند و بر روی نقشه با ۵ رنگ مختلف مشخص نمایند. همچنین از آن‌ها خواسته شد علت اینکه یک فضا از نظر آن‌ها امن و دیگری ناامن است را نیز توضیح دهند. مصاحبه‌های صورت گرفته با اجازه خود آن‌ها ضبط و پیاده‌سازی و

شکل ۱. دیاگرام فرایند تحقیق

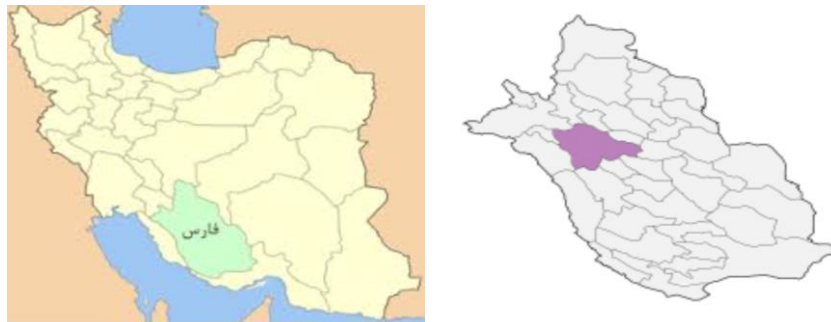
موجود در شهر شیراز، پارک آزادی به‌عنوان نمونه موردی تحقیق در نظر گرفته شد. این پارک به‌عنوان بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین پارک شیراز شناخته می‌شود که در سال ۱۳۴۵ در زمینی به وسعت بیش از ۲۰۰ هزار متر مربع در شمال شیراز ساخته شد. این پارک کانون حضور بسیاری از شهروندان و مسافران است و به‌تبع آن با توجه به گستردگی سطح آن و نیز موقعیت قرارگیری آن در سطح شهر، امکان استفاده از آن برای طیف‌های مختلف

محدوده مورد مطالعه

پژوهش حاضر در پی بررسی احساس امنیت زنان در یک فضای عمومی شهری است. لذا از میان طیف‌های مختلف فضایی عمومی، می‌بایست فضایی به‌عنوان نمونه موردی انتخاب می‌شد که قابلیت استفاده روزمره و بلامانع از آن برای همه طیف‌ها جامعه به‌ویژه زنان امکان‌پذیر باشد. به همین منظور فضای پارک به‌عنوان نمونه موردی انتخاب شد و از میان پارک‌های مختلف

پارک آزادی از شرق به خیابان سمیه، از غرب به خیابان آزادی و میدان آزادی (فلکه گاز) و از شمال به بلوار آزادی و از جنوب به خیابان مشکین فام محدود می‌شود (شکل ۳).

سنی و جنسی وجود دارد. وسعت زیاد آن و نیز تنوع هندسی آن، امکان شکل‌گیری نقاط امن و ناامن زیادی را در آن به وجود آورده است. این پارک دارای فضاهایی چون مجتمع فرهنگی مذهبی، تالار اجتماعات، تالار نمایش، شهربازی، غرفه‌های خوراکی و صنایع‌دستی، دریاچه مصنوعی، المان و پارکینگ است.

شکل ۲. موقعیت استان فارس و شهرستان شیراز در تقسیمات سیاسی کشور

شکل ۳. موقعیت پارک در شهر و مکان‌یابی فضاهای مختلف در آن

ویتنی استفاده شد. در تفسیر این آزمون علاوه بر تعیین معناداری وجود تفاوت یا عدم تفاوت در احساس امنیت در بین مردان و زنان، می‌توان به بیش‌تر یا کم‌تر بودن میزان احساس امنیت اکتسابی در یک جنسیت نسبت به دیگری نیز پی برد. نتایج این آزمون در جدول ۲، ارائه شده است. با توجه به نتایج آزمون و با استناد به مقدار آزمون Z (۶/۷۶۱) که در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵، معنی‌دار است، می‌توان چنین ادعا نمود که با سطح اطمینان ۹۵٪ میزان احساس امنیت مردان و زنان استفاده‌کننده از پارک آزادی با یکدیگر متفاوت است.

یافته‌ها

نخستین مرحله در فرایند پژوهش، اثبات ناامن بودن پارک از منظر زنان استفاده‌کننده از آن است. به‌منظور بررسی این موضوع، فرضیه‌ای مبتنی بر وجود تفاوت در احساس امنیت افراد در پارک‌های شهری با توجه به نوع جنسیت آن‌ها تدوین گردید که به این صورت قابل ارائه است:

تفاوت میزان احساس امنیت استفاده‌کنندگان از پارک آزادی شیراز با توجه به جنسیت آن‌ها

به‌منظور بررسی تفاوت میزان احساس امنیت استفاده‌کنندگان از پارک آزادی شیراز با توجه به جنسیت آن‌ها، از آزمون یو من

جدول ۲. نتایج آزمون مان ویتنی در ارتباط با تفاوت میزان احساس امنیت در پارک آزادی برحسب نوع جنسیت آن‌ها

سطح معناداری (Sig)	Z	Wilcoxon W	آماره Mann-Whitney U	تفاوت میزان احساس امنیت در پارک‌ها برحسب جنسیت
۰/۰۰۱	۶/۷۶۱	۴۳۹۹۲/۰۰	۱۶۳۸۴/۰۰	

میانگین فراوانی داده‌های آمار توصیفی در تحلیل پرسش مستقیم از زنان در خصوص احساس امنیت آن‌ها در پارک نشان داد که احساس امنیت آن‌ها با میانگین ۲/۲۱ کم‌تر از حد متوسط (۲/۵) می‌باشد. این موضوع نشان از آن دارد که احساس امنیت زنان در این پارک از حد متوسط پایین‌تر است (به عبارتی دیگر زنان در ارتباط با این سؤال، بیش‌تر بر پاسخ‌های «خیلی کم» و «کم» تأکید داشته‌اند).

به‌منظور سنجش میزان احساس امنیت زنان و مردان و اینکه کدام‌یک احساس امنیت کم‌تری از حضور در پارک نسبت به دیگری دارد از میانگین رتبه احساس امنیت آن‌ها برحسب جنسیت استفاده می‌شود که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است. براساس نتایج جدول، میانگین رتبه مردان با مقدار ۳۸۶/۸۳ بیش‌تر از مقدار آن برای زنان با مقدار ۲۷۴/۹۵ است که این موضوع نشان‌دهنده کم‌تر بودن احساس امنیت اکتسابی توسط زنان نسبت به مردان در سطح پارک آزادی است. از سویی دیگر

جدول ۳. میانگین رتبه میزان احساس امنیت برحسب جنسیت

میانگین فراوانی پاسخ بر اساس طیف پنج‌گانه لیکرت	Sum of Rank	Mean Rank	N	جنسیت
۵ از ۳/۰۲	۴۷۹۶۶/۹۲	۳۸۶/۸۳	۱۲۴	مرد
۵ از ۲/۲۱	۴۳۹۹۲/۰۰	۲۷۴/۹۵	۱۶۰	زن
-	-	-	۲۸۴	کل

(۰/۰۰۰۱) کم‌تر از ۰/۰۵ و در رابطه با متغیر تحصیلات (۰/۷۹۴)، بیش‌تر از مقدار ۰/۰۵ می‌باشد. لذا از این موضوع چنین برداشت می‌شود که زنان با سنین مختلف، احساسات متفاوتی نسبت به امنیت در سطح پارک دارند؛ این در حالی است که میزان تحصیلات آن‌ها هیچ ارتباط معناداری با احساس امنیت یا ناامنی آن‌ها در پارک موردنظر ندارد. همچنین مقادیر میانگین مربوط به این آزمون برای گروه‌های سنی مختلف نشان می‌دهد که هر چه سن زنان کم‌تر باشد، احساس ناامنی بیش‌تری در سطح پارک موردنظر دارند و هر چه سن آن‌ها بالاتر می‌رود، احساس امنیت بیش‌تری دارند (جدول ۴).

پس از اثبات کم بودن احساس امنیت برای زنان در سطح پارک، در ادامه این بخش از تحقیق، احساس امنیت در سطح پارک آزادی بر اساس طیف سنی زنان استفاده‌کننده از آن، وضعیت تأهل آن‌ها و همچنین میزان تحصیلات آن‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفت. در این ارتباط لازم به ذکر است که با توجه به دسته‌بندی سه‌گانه سن و تحصیلات و ارزیابی دو به دو گروه‌های ارائه شده در این دو متغیر، از آزمون تعقیبی توکی به‌منظور تحلیل نمونه‌ها استفاده شده است. با توجه به مقادیر به دست آمده از سطح معناداری در آزمون توکی برای دو متغیر سن و میزان تحصیلات، مشاهده می‌شود که این مقدار در رابطه با متغیر سن

جدول ۴. نتایج آزمون توکی در خصوص تفاوت سن و میزان تحصیلات زنان در احساس امنیت در پارک آزادی شیراز

متغیر مستقل	گروه	میانگین میزان امنیت	انحراف استاندارد	کم‌ترین	بیش‌ترین	سطح معناداری
سن	۱۸-۲۵	۲/۲۲	۰/۸۸۳	۱	۴	۰/۰۰۰۱
	۲۵-۳۵	۳/۰۲	۰/۶۷۷	۲	۵	
	۳۵-۵۰	۳/۱	۰/۸۰۹	۳	۵	
میزان تحصیلات	دیپلم	۲/۷۹	۰/۹۲۹۶	۱	۵	۰/۷۹۴
	لیسانس	۲/۶۱	۰/۸۶۹۷	۱	۴	
	بالاتر از لیسانس	۲/۷۸	۰/۷۸۰۹	۱	۴	

زنان و تأثیر آن بر احساس امنیت در سطح پارک در جدول ۵، نشان می‌دهد که با توجه به مقدار سطح معناداری در این آزمون و کوچک‌تر بودن آن از مقدار ثابت ۰/۰۵، می‌توان چنین برداشت

با توجه به دسته‌بندی دوگانه متغیر وضعیت تأهل، از آزمون تی تک متغیره به‌منظور تحلیل رابطه آن با احساس امنیت استفاده شد. نتایج آزمون T در ارتباط با بررسی وضعیت تأهل

مشاهده می‌شود که زنان متأهل با میانگین ۳/۲۵ احساس امنیت بیش‌تری نسبت به زنان مجرد با میانگین ۲/۴۵ در پارک موردنظر دارند.

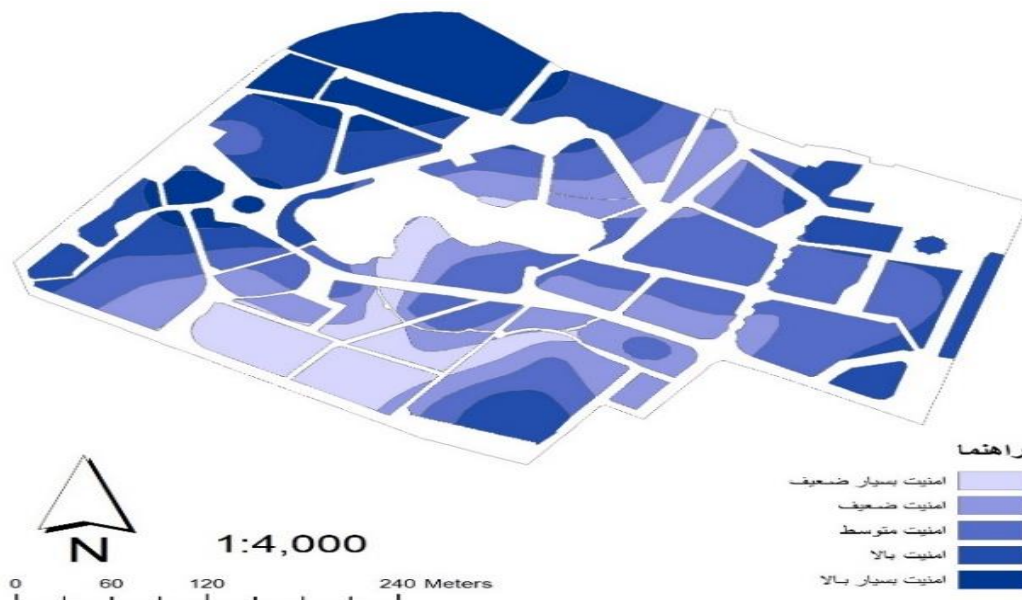
نمود که میان وضعیت تأهل زنان استفاده‌کننده از پارک و میزان احساس امنیت آن‌ها در سطح پارک، رابطه معناداری وجود دارد. با این اوصاف با بررسی مقادیر میانگین مربوط به این آزمون،

جدول ۵- نتایج آزمون T در ارتباط با تأثیر وضعیت تأهل زنان بر احساس امنیت آن‌ها در محیط پارک آزادی شیراز

وضعیت تأهل	وضعیت تأهل	انحراف استاندارد	آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری
مجرد	مجرد	۰/۸۳۵	-۴/۸۱۴	۸۸	۰/۰۰۰۱
متأهل	متأهل	۰/۶۵۷			

ضعیف، امنیت متوسط، امنیت بالا و امنیت بسیار بالا) با استفاده از ۵ رنگ مجزا مشخص نمایند (رنگ نمایند). انتخاب این افراد به صورت تصادفی انجام گرفت و تعداد آن‌ها نیز با توجه به دست-یابی به نتایج یکسان مشخص شد (به این معنی که زمانی که احساس شد پاسخ‌ها به صورت یکسان در آمده است، پیمایش متوقف شد). سپس نقشه‌های تهیه شده از این مرحله در محیط نرم‌افزار آرک‌جی‌آی‌اس فراخوانی شد و با استفاده از دستور رستر کلکیولیت، آنالیز لایه‌های رستری و تبدیل آن‌ها به لایه‌های صحیح انجام گرفت. سپس با دستور میان‌یابی، داده‌های گسسته به داده‌های پیوسته تبدیل شد و در نهایت نقشه پهنه‌بندی جرم استخراج گردید (شکل ۴).

پس از تحلیل عددی نتایج آماری مربوط به احساس امنیت جامعه هدف (زنان) نسبت به پارک موردنظر و نیز بررسی عوامل جمعیت‌شناختی مؤثر بر این موضوع (گام دوم)، در گام سوم پژوهش به دنبال استخراج نقاط جرم‌خیز پارک از منظر زنان بود که نتیجه این امر، شکل‌گیری نقشه‌ای تحت عنوان نقشه پهنه-بندی جرم در سطح پارک موردنظر بود. هدف از این کار شناسایی نقاط جرم‌خیز و نقاط امن از منظر زنان در سطح پارک موردنظر بود. فرایند کار به این صورت انجام گرفت که در یک پیمایش میدانی، نقشه‌هایی از پارک که به صورت سیاه و سفید پرینت شده بودند، در اختیار ۸۴ نفر از زنان استفاده‌کننده از پارک قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد که فضاهای مختلف پارک را براساس یک طیف پنج‌گانه (شامل امنیت بسیار ضعیف، امنیت

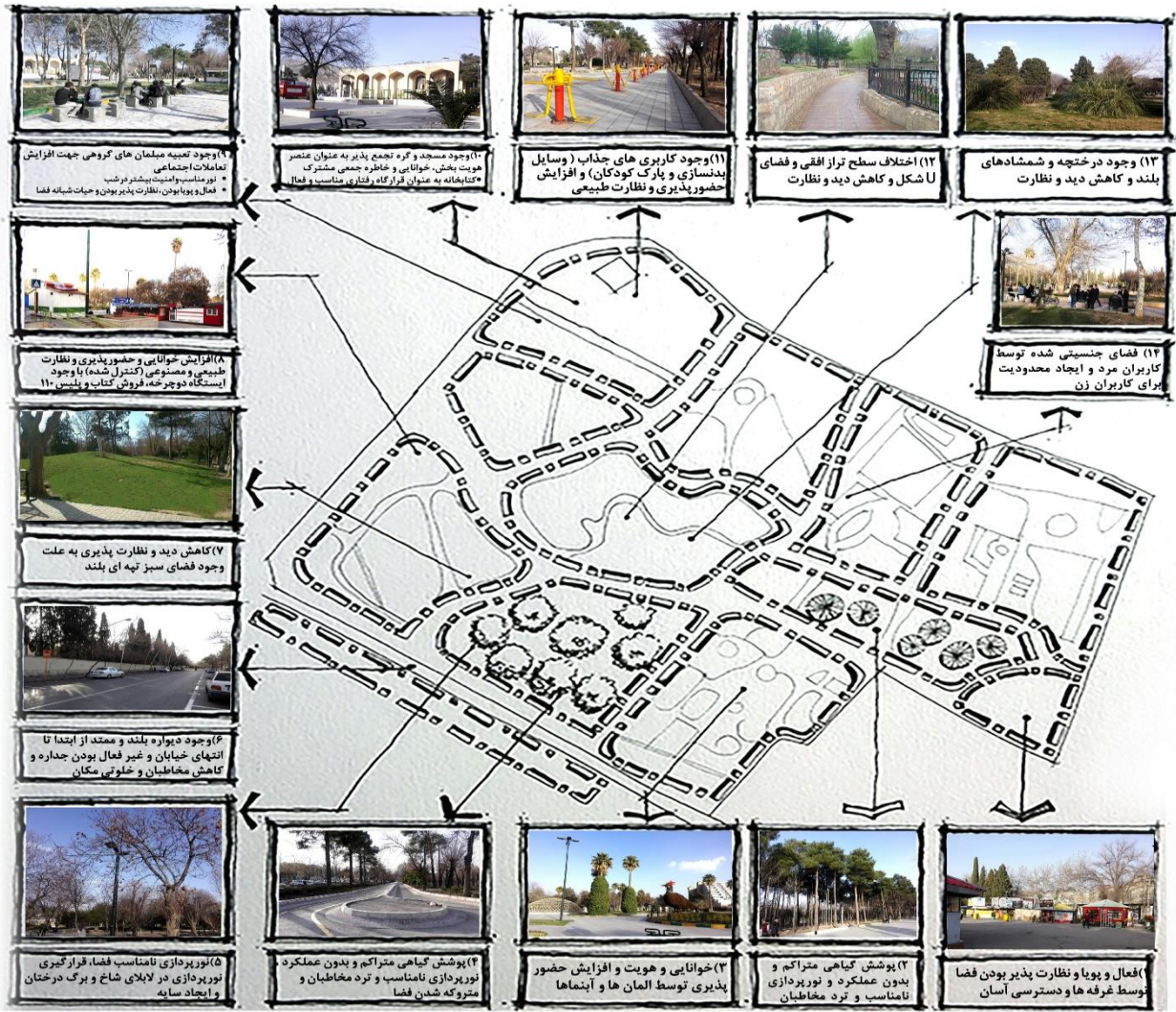
شکل ۴. نقشه پهنه‌بندی جرم در پارک آزادی شیراز براساس نظر زنان استفاده‌کننده از آن

منظور از تکنیک مصاحبه نیمه ساختار یافته جهت برداشت نقشه‌های ذهنی افراد موردنظر استفاده شد. این مرحله زمانی که زنان در حال مشخص کردن نقاط امن و یا ناامن بر روی نقشه

پس از استخراج نقشه فوق از محیط نرم‌افزار، به دنبال کشف علل و عواملی برآمدیم که از منظر زنان، موجب امن یا ناامن شدن فضاهای مختلف در سطح پارک موردنظر شده بودند. به همین

مکان‌های امن و یا ناامن معرفی شده بود، مورد بازبینی میدانی قرار گرفت و ضمن ثبت ویژگی‌های محیطی مؤثر بر امن یا ناامن بودن آن فضاها، موارد بر روی نقشه نیز ارائه گردید که در شکل ۵، مشخص شده است.

بودند، به‌طور هم‌زمان انجام گرفت. به این معنی که هم‌زمان با مشخص کردن فضاهای موردنظر، از آن‌ها پیرامون علت امن بودن و یا ناامن بودن آن فضاها نیز پرسش به عمل می‌آمد. پس از این مرحله، آن بخش‌هایی از پارک که توسط زنان به‌عنوان

شکل ۵. گزارش عوامل مؤثر بر امن یا ناامن بودن فضاهای مختلف پارک آزادی شیراز

قرار دارد، دسته‌بندی صورت گرفت و خلاصه فرایند در جدول ۶ ارائه شده است.^۱ با توجه به محتوای مصاحبه‌ها، ملاحظه می‌شود که مواردی چون میزان تراکم پوشش گیاهی در پارک، میزان روشنایی در شب، نظارت مصنوعی موجود در فضا، وجود ازدحام

پس از ثبت اولیه عوامل مؤثر بر امن و یا ناامن بودن عرصه‌های مختلف پارک، سعی در شاخص‌سازی موارد و عوامل مؤثر بر این موضوع شد. به همین منظور مصاحبه‌های گردآوری شده از زنان در مرحله دوم پیمایش، مورد بازبینی قرار گرفت و بر این اساس سعی در استخراج شاخص‌های مربوطه گردید. در همین ارتباط ابتدا متن مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و کدگذاری شد و بر اساس محتوای موارد عنوان شده در متن مصاحبه‌ها، شاخص‌های مورد تأکید مصاحبه‌شونده استخراج گردید. پس از استخراج شاخص‌ها، بر اساس اینکه هر شاخص در زیرگروه کدام پارامتر سازنده محیط

۱- شایان ذکر است مواردی که در این جدول به‌عنوان مصاحبه افراد ارائه شده است، تنها به‌عنوان نمونه است که برای تبیین شاخص موردنظر از میان سایر موارد عنوان شده انتخاب شده است. با توجه به تشابه محتوا در سایر مصاحبه‌ها، از ارائه آن‌ها در این مجال خودداری شده است.

جدول ۶- ب. استخراج شاخص‌ها و پارامترهای مؤثر بر احساس امنیت زنان در پارک‌های شهری براساس متن مصاحبه از زنان

پارامتر	شاخص	متن مصاحبه
کارکردی	مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی به فضا	«... به نظر من ورودی‌های پارک در جاهای خوبی قرار گرفتن. ورودی اصلی پارک در بلوار آزادی (خیابان اصلی و با تردد زیاد)، ورودی دوم روبروی مرکز خریدهای خیابان سمیه و ورودی سوم روبروی بازار انقلاب است. این ورودی‌ها در قسمت‌هایی که رفت و آمد مردم زیاد است قرار گرفته شده و همین حضور دائم مردم، احساس امنیت را ایجاد می‌کند...»
ادراکی - بصری	مسیریابی مناسب	«... پارک به قدری بزرگ است و اینکه فضاهای میانی پارک، آنقدر پیچیده طراحی شدند که بعضی وقت‌ها احساس سردرگمی دارم و نمی‌دانم کجای پارک هستم. حالا فکر کنید اگر به بچه‌های اینجا گم بشه، مادر اون بچه چقدر می‌ترسه و احساس ناامنی برای بچش می‌کنه...»
کالبدی	تنوع فضایی	«... احساس امنیت یا ناامنی فقط این نیست که کیفیتون رو بدزدن و یا بهتون تعرض کنن؛ به چیزایی هم هست که ممکنه برای یه نفر احساس ناامنی پیش بیاره؛ مثلاً بعضی آبناها توی پارک هستن که نه لبه دارن و نه حفاظ. خوب این ممکنه از نظر یک مادر برای بچش یه خطر محسوب بشه؛ یا بعضی جاها که کف‌سازیش کنده شده و یا بعضی بوته‌هاها خاردار که اطراف بعضی مسیرها کاشتن. اینا نه تنها برای بچه‌ها حتی برای نابیناها و معلول‌ها هم می‌تونه ایجاد ناامنی کنه...»
کالبدی	امنیت فیزیکی	

شاخص‌های تحقیق نمود. این پرسشنامه متشکل از شانزده سؤال بود که در هر سؤال، میزان تأثیرگذاری هر شاخص در شکل‌گیری احساس امنیت زنان در یک پارک شهری، مورد پرسش قرار گرفت. پس از گردآوری پرسشنامه‌ها و تحلیل آن در محیط نرم‌افزار SPSS، از آزمون فریدمن برای تحلیل داده‌ها استفاده شد که نتایج آن در جدول ۷ ارائه شده است.

در ادامه، به منظور ارزیابی میزان تأثیرگذاری هر کدام از شاخص‌های به دست آمده بر میزان احساس امنیت یا ناامنی زنان در پارک‌های شهری، اقدام به اولویت‌بندی عوامل مذکور از دید زنان گردید. بر همین اساس در گام چهارم پژوهش اقدام به ساخت پرسشنامه‌ای از شانزده عامل مؤثر بر احساس امنیت یا ناامنی زنان در پارک‌های شهری نمود و با انتخاب یک جامعه آماری ۱۸۶ نفر، اقدام به تعیین میزان تأثیرگذاری هر کدام از

جدول ۷. رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر احساس امنیت / ناامنی زنان در پارک‌های شهری

پارامتر	رتبه	میانگین رتبه	شاخص
اجتماعی	۱	۱۲/۷۶	مراقبت مصنوعی
کالبدی	۲	۱۲/۱۷	تراکم پوشش گیاهی
ادراکی - بصری	۳	۱۰/۸۴	ارتباط بصری با نقاط مختلف
کارکردی	۴	۱۰/۸۰	شبانه‌روزی بودن کاربری‌ها
ادراکی - بصری	۵	۱۰/۳۱	روشنی و وضوح فضا در ذهن فرد
ادراکی - بصری	۶	۹/۷۷	کیفیت نورپردازی شبانه
اجتماعی	۷	۹/۱۷	شهرت (خوشنامی / بدنامی) فضا
اجتماعی	۸	۹/۰۶	تسلط‌پذیری جنسیتی
کالبدی	۹	۸/۶۰	تنوع فضایی
کالبدی	۱۰	۸/۳۵	وجود فضاهای فرعی و پرت
ادراکی - بصری	۱۱	۷/۵۹	امنیت فیزیکی
کارکردی	۱۲	۶/۷۲	مسیریابی مناسب
کارکردی	۱۳	۵/۷۲	مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی به فضا
کالبدی	۱۴	۵/۳۲	تفکیک قلمرویی (نیمه عمومی از عمومی)
کالبدی	۱۵	۵/۱۷	وجود راهنما و نشانه
کالبدی	۱۶	۴/۶۴	چیدمان مناسب مبلمان

بحث و نتیجه‌گیری

آوردند. این در حالی است که زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت شهری، در مواجهه با بعضی از فضاهای عمومی شهری، مدام احساسی مبتنی بر ترس و عدم امنیت را در ذهن دارند. همین امر در بسیاری موارد مانع از حضور‌پذیری این اقشار از جامعه در سطح شهر و فضاهای عمومی شهری می‌شود. یکی از این‌گونه

هدف اصلی در این پژوهش تحلیل عوامل مؤثر در ارتقاء امنیت زنان در پارک‌های شهری است. پارک‌ها از جمله فضاهای عمومی شهری هستند که با ایجاد زمینه حضور افراد بستر شکل‌گیری تعاملات اجتماعی و رفع نیازهای اجتماعی آن‌ها را فراهم می-

خدمات باشند. همچنین این موضوع در ارتباط با فصول سرد سال که مراجعه به پارک‌ها کم‌تر صورت می‌گیرد نیز باید مدنظر قرار گیرد.

- روشنی و وضوح فضا در ذهن افراد نیز از دیگر عواملی است که بر احساس امنیت یک فضا در ذهن کاربران به‌ویژه زنان تأثیرگذار است. در این ارتباط ناخوانا بودن مسیر و استفاده از پیچیدگی هندسی و فضایی که باعث سردرگمی در فضا می‌شود، امکان حضور افراد به‌ویژه زنان را کاهش می‌دهد.

- کیفیت نورپردازی شبانه عامل بعدی در ارتباط با احساس امنیت فضا برای زنان به‌ویژه در شب می‌باشد. این موضوع زمانی اهمیت پیدا می‌کند که نورهای استفاده شده در پارک بالاتر از ارتفاع درختان تعبیه شده باشند. در این حالت سایه درختان منجر به ایجاد محیطی تاریک و رعب‌آور می‌شود و احتمال وقوع جرم در این فضاها را نیز افزایش می‌دهد.

- بدنای یک فضا از دیگر عواملی است که مانع حضور پذیری افراد به‌ویژه زنان در بخش‌هایی از یک پارک می‌شود. این به این معنا است که فضاهایی از پارک که در اذهان عموم به‌عنوان محل تجمع اقشار خاصی از افراد (به‌ویژه افرادی که در ذهن عموم به بدی از آن‌ها یاد می‌شود) شناخته می‌شود، از نظر روانی احساسی از ناامنی را در اذهان عموم به‌ویژه زنان ایجاد می‌کند و همین عامل باعث عدم حضور آن‌ها در این مکان‌ها می‌شود.

- تسلط پذیری جنسیتی نیز از دیگر عواملی است که باعث شکل‌گیری احساس امنیت یا ناامنی در بخش‌هایی از یک پارک برای زنان می‌شود. بدین ترتیب که زنان بیش‌تر ترجیح می‌دهند در مکان‌هایی از پارک حضور داشته باشند که همجنسان‌شان در آن حوالی بیش‌تر وجود داشته باشد. در مقابل آن‌ها از ورود به مکان‌هایی که فقط مختص مردان به‌ویژه جوان‌ترها باشد، خودداری می‌نمایند.

- تنوع فضایی از دیگر عواملی است که در امن یا ناامن بودن یک پاک از منظر زنان تأثیرگذار است. چراکه فضاهایی که فاقد تنوع باشد، انگیزش لازم جهت حضور اقشار مختلف استفاده‌کننده از پارک را ایجاد نکرده و این امر در نهایت منجر به خلوت ماندن آن فضاها و در نتیجه ناامن شدن آن برای زنان می‌شود. این موضوع همچنین در ارتباط با وجود مسیرهای فرعی و پرت در سطح پارک نیز صادق است. لذا به نظر می‌رسد مسیرهای عبور و مرور باید به‌گونه‌ای در پارک طراحی شوند که دارای ابتدا و انتهای مشخص بوده و حتماً به مسیرهای پر رفت و آمد منتهی شوند.

- امنیت فیزیکی در پارک از دیگر عواملی است که از منظر زنان در امن یا ناامن بودن محیط یک پارک قابل توجه است. این عامل به‌ویژه برای زنانی که با کودکان‌شان به پارک مراجعه می‌نمایند، از اهمیت بیش‌تری برخوردار است. در این ارتباط عدم

فضاها که به‌واسطه نوع سکونت افراد در جوامع شهری در جهت رفع نیازهای فراغتی آن‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، پارک‌های شهری هستند. در بسیاری از موارد احساس ترس و عدم وجود امنیت برای زنان نسبت به چنین فضاهایی مانع از حضورپذیری آن‌ها در چنین فضاهایی می‌شود و همین امر در نهایت می‌تواند تبعات حسی و روانی بسیاری را برای زنان به همراه آورد.

با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، مهم‌ترین عواملی که در پارک‌های شهری می‌تواند باعث بروز احساس ناامنی برای زنان شوند به شرح زیر قابل تبیین هستند:

- مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری احساس امنیت یا ناامنی زنان در محیط پارک‌های شهری، وجود یا عدم وجود مراقبت مصنوعی در فضا است. این بدان معنی است که زنان عموماً ترجیح می‌دهند به مکان‌هایی از پارک بروند که یا تجمع افراد در آنجا وجود داشته باشد و یا اینکه توسط نیروهای پلیس و یا کاربری‌هایی که در اطراف آن مستقر هستند، قابل دیده شدن باشد. بر این اساس به نظر می‌رسد پراکنش مناسب کاربری‌ها در نقاط مختلف پارک، علاوه بر اینکه از تمرکز جمعیت در یک نقطه از پارک ممانعت می‌کند، زمینه شکل‌گیری نظارت مصنوعی توسط فروشندگان و مراجعه‌کنندگان به آن‌ها را نیز ایجاد می‌کند.

- تراکم پوشش گیاهی دومین عاملی است که زنان در ارتباط با شکل‌گیری احساس ناامنی‌شان در فضاهای پارک مورد اشاره قرار داده‌اند. در مصاحبه‌های انجام گرفته از آن‌ها، موضوع وجود پوشش گیاهی متراکم در سطح پارک به‌شدت مورد انتقاد قرار گرفته است. آن‌ها علت این موضوع را ممانعت از دیده شدن خود در سطح پارک توسط دیگران و نیز ترس از پنهان شدن مجرمین در پشت این فضاها ابراز نموده‌اند.

- ارتباط بصری با نقاط مختلف پارک، سومین عامل تبیین شده در احساس امنیت زنان در سطح پارک‌های شهری است. زنان زمانی که وارد یک فضای عمومی شهری مانند یک پارک می‌شوند، برای حفظ امنیت‌شان هم ترجیح می‌دهند که توسط دیگران دیده شوند و هم اینکه به مکان‌های شلوغی که اطراف‌شان وجود دارد، دسترسی داشته باشند تا در مواقع خطر، امکان درخواست کمک برای آن‌ها فراهم باشد.

- شبانه‌روزی بودن کاربری‌ها چهارمین عامل در ایجاد محیط‌های امن در پارک‌های شهری است. همان‌گونه که پیش‌تر نیز عنوان شد، وجود کاربری‌های متعدد در بخش‌های مختلف پارک، منجر به ایجاد کنترل طبیعی و در نتیجه ایجاد امنیت در محیط پارک می‌شود. با این حال باید همواره به این نکته توجه نمود که این کاربری‌ها به‌گونه‌ای انتخاب شوند که در ساعات مختلف شبانه‌روز به‌ویژه در ساعات پایانی شب قادر به ارائه

رفت و آمدترین پارک‌های این شهر صورت گرفت، نشان داد که احساس امنیت زنان در این گونه فضاهای عمومی متأثر از چهار شاخص کالبدی، کارکردی، اجتماعی و ادراکی - بصری است. در ارتباط با شاخص کالبدی، عواملی چون کاهش تراکم پوشش گیاهی، تنوع فضایی، عدم وجود فضاهای فرعی و پرت، تفکیک قلمرویی، وجود علائم و نشانه‌ها و در نهایت چیدمان مناسب مبلمان‌ها در سطح پارک در ارتقای احساس امنیت زنان تأثیرگذار هستند. در رابطه با شاخص کارکردی نیز عواملی چون شبانه-روزی بودن کاربری‌ها، مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی و نیز امکان مسیریابی مناسب از جمله موارد مؤثر بر این موضوع هستند. در ارتباط با شاخص اجتماعی می‌توان به مواردی چون مراقبت مصنوعی، شهرت (خوشنامی یا بدنامی) یک فضا و نیز تسلط‌پذیری جنسیتی در بخش‌هایی از پارک اشاره نمود و در نهایت در ارتباط با شاخص ادراکی - بصری، مواردی چون ارتباط بصری با نقاط مختلف پارک، نورپردازی مناسب در شب، روشنایی و وضوح فضا در ذهن افراد و نیز وجود امنیت فیزیکی در پارک از جمله مهم‌ترین این عوامل به‌شمار می‌روند. موارد مذکور، مجموعه عواملی هستند که در شکل‌گیری احساس امنیت و یا ناامنی زنان نسبت به بخش‌هایی از یک پارک شهری می‌توانند تأثیرگذار باشند.

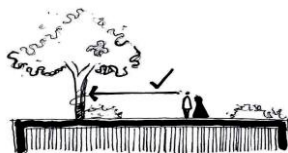
راهکارها

با توجه به نتایج مطالعه، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

عوامل کلیدی

✓ تراکم پوشش گیاهی

- کاهش استفاده از پوشش‌های گیاهی در حاشیه معابر به نحوی که امکان مخفی شدن در پشت آن فراهم باشد؛
- عدم استفاده از پوشش گیاهی انبوه در بخش‌های مختلف پارک؛

نمونه مناسب

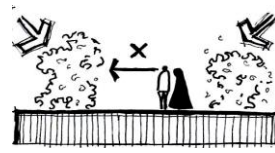
امکان ورود وسایل نقلیه موتوری به پارک، تفکیک مسیرهای دوچرخه و اسکیت از مسیرهای پیاده‌روی، وجود جان‌پناه و دست-انداز در اختلاف سطوح و مواردی از این قبیل از جمله مواردی است که در ایمن ساختن محیط یک پارک حائز اهمیت هستند.

- مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی به پارک از دیگر عواملی است که در احساس امنیت زنان در پارک‌های شهری حائز اهمیت است. مصاحبه‌های انجام شده حاکی از آن بود که زنان بیشتر ترجیح می‌دهند از مجاری برای ورود و خروج به پارک استفاده کنند که در مجاورت معابر پر رفت و آمد شهری و یا در نزدیکی کاربری‌های پر مراجعه قرار داشته باشند.

- عدم تفکیک قلمروها در سطح پارک از دیگر عواملی است که در شکل‌گیری احساس ناامنی زنان در محیط‌های مختلف پارک تأثیرگذار است. در این ارتباط در طراحی پارک‌های شهری می‌بایست عرصه‌های برای حضور خانواده‌ها و عرصه‌هایی نیز مختص حضور زنان به صورت تفکیک شده پیش‌بینی شود تا بدین وسیله زنانی که قصد استفاده از پارک به صورت تنهایی را دارند، بدون مزاحمت از این بخش‌ها استفاده نمایند. همچنین موضوع تفکیک قلمروها با استفاده از تنوع مبلمان در یک پارک در جهت انجام فعالیت‌های مختلف فردی و گروهی نیز می‌تواند مثر واقع شود.

- در بسیاری از پارک‌ها به‌ویژه پارک‌هایی که در زمین‌های مسطح و وسیع بنا می‌شوند، به دلیل پوشش گیاهی و نیز پیچیدگی هندسی مسیرها، گاهی افراد در مسیریابی دچار اختلال می‌شوند. این احساس گم شدن در افراد به‌ویژه برای زنان همواره با شکل‌گیری نوعی احساس ترس و ناامنی همراه است. بر همین اساس به نظر می‌رسد در این قبیل پارک‌ها می‌بایست علائم و نشانه‌هایی جهت تسهیل مسیریابی در نظر گرفته شود.

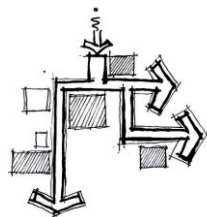
در نهایت نتایج تحقیق حاضر که بر روی زنان در کلان‌شهر شیراز و در ارتباط با پارک آزادی به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و پر

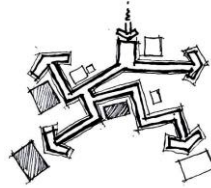
نمونه نامناسب

✓ تنوع فضایی

- عدم استفاده از هندسه‌های پریچ و خم در سطوح وسیع؛
- کاهش استفاده از اختلاف سطح در معابر؛

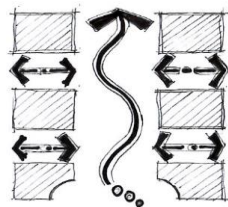

نمونه مناسب

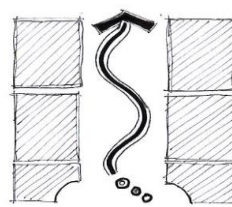

نمونه نامناسب

- عدم وجود فضاهای فرعی و پرت
- افزایش نفوذپذیری به بخش‌های مختلف پارک با پیش‌بینی معابر پیاده در بخش‌های مختلف پارک؛
- جلوگیری از به وجود آمدن فضاهای رها شده و فاقد طرح در سطح پارک (عدم اجرای عملیات عمرانی در این بخش‌ها، منجر به عدم استفاده عامه مردم از آن می‌شود)؛
- عدم ساخت سطوح وسیع چمن به نحوی که دسترسی به آن سخت باشد؛
- عدم ساخت مسیرهای طولانی به نحوی که در طول آن هیچ مسیر دیگری با آن تداخل نداشته باشد؛

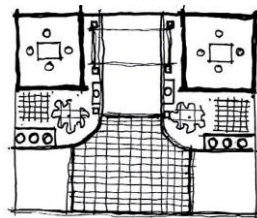
نمونه مناسب

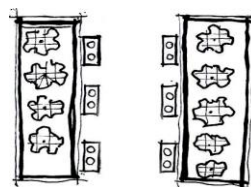
نمونه نامناسب

✓ تفکیک قلمرویی

- اختصاص فضاهایی خاص به زنان در پارک‌های عمومی؛
- اختصاص فضاهایی خاص مخصوص استفاده خانواده‌ها؛
- تعریف قلمروها با استفاده از دروازه، پرچین نرده و...؛

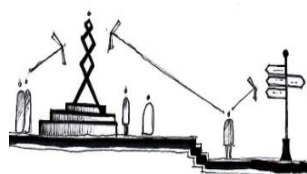
نمونه مناسب

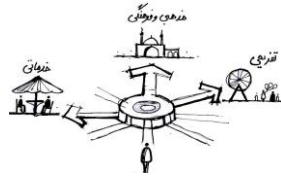
نمونه نامناسب

✓ وجود راهنما و نشانه

- به‌کارگیری تابلوها یا عناصر راهنما در بخش‌های مختلف پارک؛
- به‌کارگیری عناصری که بتواند به‌عنوان نشانه در اذهان عموم نقش ببندد؛
- خوانایی نشانه‌ها و علائم در فضاهای عمومی؛
- قرار دادن نمادها و علائم کافی و مناسب در ورودی‌ها خروجی‌های پارک؛
- نشانه‌گذاری مسیرهای ارتباطی در فضای عمومی؛

حیدری: تحلیل عوامل موثر بر امنیت زنان در پارک‌های شهری، نمونه موردی پارک آزادی شهر شیراز

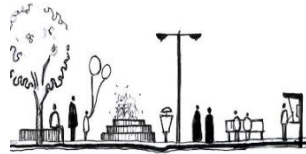

نمونه مناسب

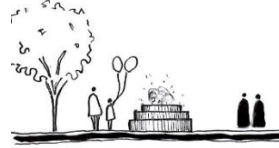
نمونه نامناسب

✓ چیدمان مناسب مبلمان

- جانمایی مناسب مبلمان شهری در فضاهای عمومی به منظور افزایش قابلیت نمایشی در فضا؛
- استفاده از تنوع مبلمان بر اساس جهت استفاده فردی و گروهی افراد؛

نمونه مناسب

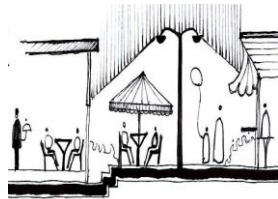

نمونه نامناسب

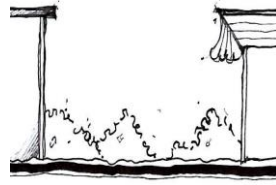
عوامل کارکردی

✓ شبانه‌روزی بودن کاربری‌ها

- تنوع کاربری‌ها؛
- پراکنش کاربری‌ها در بخش‌های مختلف پارک؛
- امکان ارائه خدمات به صورت ۲۴ ساعته؛

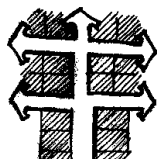
نمونه مناسب

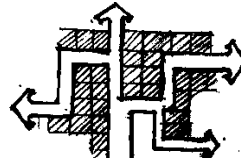
نمونه نامناسب

✓ مسیریابی مناسب

- استفاده از مسیرها خوانا و قابل تشخیص در طراحی؛
- عدم استفاده از حصار در مرز پیرامونی پارک به منظور تسهیل خروج افراد از پارک در هنگام احساس خطر؛

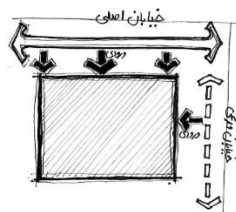
نمونه مناسب

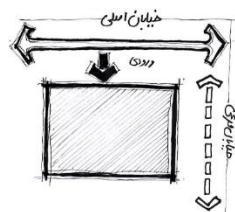
نمونه نامناسب

✓ مکان‌یابی مناسب ورودی و خروجی به فضا

- استقرار ورودی‌های پارک در مجاورت معابر پر رفت و آمد و یا کاربری‌های پر مراجعه؛

نمونه مناسب

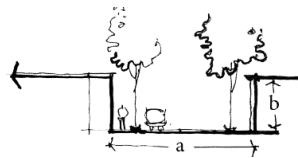

نمونه نامناسب

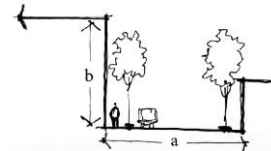
عوامل اجتماعی

✓ شهرت (خوشنامی/ بدنامی) فضا

- جلوگیری از پاتق سازی فضا توسط افراد بدنام به واسطه استفاده از اعمال کاربری به فضا؛
- جلوگیری از به وجود آمدن گوشه‌های دنج و خلوت و خارج از دید عموم؛

نمونه مناسب

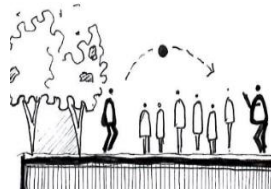
نمونه نامناسب

✓ تسلط پذیری جنسیتی

- طراحی فضا به گونه‌ای که قابل استفاده برای جنسیت‌های مختلف به صورت هم‌زمان باشد؛
- اختصاص فضاهایی فقط به منظور استفاده زنان در پارک؛

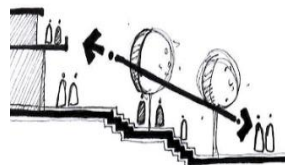
نمونه مناسب

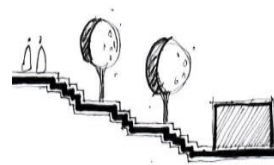
نمونه نامناسب

✓ مراقبت مصنوعی

- استقرار ایستگاه‌های پلیس در پارک‌ها؛
- برقراری گشت موتوری یا پیاده پلیس در سطح پارک؛
- استقرار کاربری‌ها در مناطقی که از نظر ارتفاعی در سطح تراز بالاتری قرار دارند؛
- نصب دوربین‌های مدار بسته به ویژه در نقاط خلوت پارک؛

نمونه مناسب

نمونه نامناسب

عوامل ادراکی-بصری

✓ ارتباط بصری با نقاط مختلف

- افزایش رؤیت پذیری فضا توسط دیگران؛
- عدم ساخت گوشه‌های دنج و فاقد دید عابرین؛
- کاهش استفاده از تپه ماهورهای مصنوعی در پرک‌های مسطح؛
- پرهیز از طراحی اختلاف سطح افقی نامناسب در کف فضاهای عمومی؛

نمونه مناسب

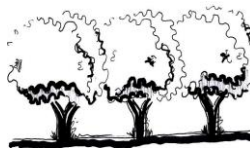
نمونه نامناسب

✓ روشنی و وضوح فضا در ذهن فرد

- هماهنگی نوع و رنگ مصالح در بخش‌های مختلف پارک؛
- استفاده از فرم‌های آشنا با ذهنیت مردم در طراحی بخش‌های مختلف پارک؛

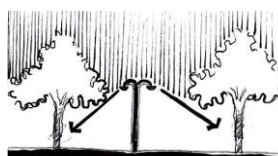
نمونه مناسب

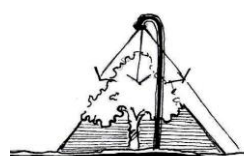
نمونه نامناسب

✓ کیفیت نورپردازی شبانه

- استفاده از برج‌های نوری به منظور روشن نمودن سطوح وسیعی از محدوده پارک؛
- به کارگیری نورهای موضعی به‌ویژه در زیر درختان بلند؛

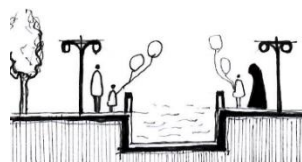
نمونه مناسب

نمونه نامناسب

✓ امنیت فیزیکی

- جلوگیری از ورود وسایل نقلیه موتوری مانند موتورسیکلت و اتومبیل به فضای داخلی پارک؛
- نرده‌کشی در اطراف آب‌نماها و حوض‌ها و اختلاف ارتفاع‌ها؛

نمونه مناسب

نمونه نامناسب

References

- Akbari, R & Pakbonyan, S. (2012). The effect of public spaces on women's sense of social security. *Journal of fine art*, 17(2), 53-64. (In Persian)
- Atlas, R (1999). *Designing against terror: sit security planning and design criteria*. Architectural Graphic standards, Florida: atlas safety& security Design.
- Austin, D. M., Furr, L. A., & Spine, M. (2002). The effects of neighborhood conditions on perceptions of safety. *Journal of Criminal Justice*, 30(5), 417- 427.
- Beeler, J. N, (2011). *Security Planning for Public Spaces: testing a proposed CPTED rating instrument in Berlin. Germany*. A thesis presented to the graduate school of the University of Florida in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in urban and regional planning.
- Bemanian, M.R., Rafeian, M & Zabetian, E. (2009). Assessing the effective factors on promoting women's security in urban environments around Tehran city park. *Journal of Women in Development and Politics* (Women Research), 7(3), 49-67. (In Persian)
- Catton, William R. jr. (1999). *Sociology as an ecological science*. Wright, Tomas.
- Daripour, N., Maleki, S. (2014). Investigating the role of urban landscape components in promoting the level of security of citizens in public spaces of Ahvaz Golestan neighborhood case study, *Journal of City Landscape Research*, 2(3), 27-36. (In Persian)
- Eliaszade moghadam, S.N., Abtahian, E. (2010). Investigating effective urban planning indicators in promoting women's security in public spaces with a participatory approach. *Journal of fine art*, 2

- (44): 43-56. (In Persian)
- Goldoozian, I. (1990). *Iranian Public Criminal Law*. Tehran: Tehran university publication. (In Persian)
- Hashemi, S. M., Mahmoudinejad, H., & Ahadian, O. (2011). Improvement of Environment Security and Decrease of Crimes with the Confirmation of CPTED. *Journal of Sustainable Development*. 4(3), 142-151.
- Heidari, A. A., Peyvastehgar, Y & Kiaee, M. (2016). Granulation analysis of residential blocks from a criminological perspective using space syntax technique. *Journal of fine art*. 21(3), 91-101. (In Persian).
- Hillier, B & Shu, S. (2000). *Crime and Urban Layout: The Need for Evidence*. Key issues in Crime Prevention, Crime Reduction and Community Safety, Institute for Public Policy research, London.
- Hosseini nesar, M., & Ghasemi, A. (2012). *Investigating the feeling of security and the factors affecting it in the country*. 4th meeting of urban planning and management of Holy Mashhad. (In Persian).
- Izadi, M.S., & Haghi, M.R. (2015). Promoting the feeling of security in public spaces by using the urban design of the study sample of Imam Square in Hamadan. *Journal of fine art*. 20(2), 5-12. (In Persian)
- Jacobs, J. (1992). *The Death and Life of Great American Cities*, New York: Random House
- Jones, R.W. (1999). *Security, Strategy and Critical Theory*. London: Lynne Rienner Publications.
- Kargar, B. (2004). *City security*. Tehran: Geographical Organization of the Armed Forces. In Persian
- Lucas, P., Spence, J., Nelson-Carr, L., & Pitt, W (2007). Crime Prevention through Environmental Design guidelines for Queensland, Part a: Essential features of safer places, From website: http://www.police.qld.gov.au/programs/crime_prevention.
- Newman, O, (1972). *Defensible Space*. People and design in the violent city, New York: Macmillan.
- McCrea, R., Shyy, T. K., Western, J., & Stimson, R. J. (2005), Fear of crime in Brisbane: individual, social and neighbourhood factors in perspective, *Journal of Sociology*, 41(1), 7-27.
- Pourjafar, M.R., Mahdavezhad, H., Rafeian, M., & Ansari, M. (2008). Promote environmental security and reduce urban crime by emphasizing the C.P.T.E.D approach, *International Journal of Engineering Sciences*. Iran University of Science and Technology, Special Issue on Architectural and Urban Engineering. 19(6), 73-82. (In Persian)
- Rafeian, M., Moayedi, M., Salmani, H., & Tavangar, L. (2012). Evaluating citizens' sense of security with an urban landscape approach is a case study of Evin neighborhood, *Journal of Islamic Iranian City Studies*, 8, 51-64. (In Persian)
- Salehi, E. (2008). *Environmental features of safe urban spaces*. Tehran: Center for Urban Planning and Architecture Studies and Research. (In Persian).
- Sarokhani, B., Navidnia, M. (2006). Social security of family and residence in Tehran. *Journal of Social Welfare*. 22, 78-108. (In Persian)
- Shaw, C. R., & McKay, H. D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas: A study of delinquents in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. University of Chicago Press.
- اکبری، رضا و پاک بنیان، سمانه (۱۳۹۱). تأثیر کالبد فضاهای عمومی بر احساس امنیت اجتماعی زنان. *نشریه هنرهای زیبا*، ۱۷(۲)، ۵۳-۶۴
- الیاس‌زاده مقدم، سید نصرالدین و ابیطیان، الهام (۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی. *نشریه هنرهای زیبا*، ۲(۴۴)، ۴۳-۵۶.
- ایزدی، محمدسعید و حقی، محمدرضا (۱۳۹۴). ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری نمونه مطالعه میدان امام شهر همدان. *نشریه هنرهای زیبا*، ۲۰(۲)، ۵-۱۲.
- بمانیان، محمدرضا؛ رفیعیان، مجتبی و ضابطیان، الهام (۱۳۸۸). سنجش عوامل مؤثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری محدوده اطراف پارک شهر تهران. *مجله زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)*، ۷(۹)، ۴۹-۶۷.
- پورجعفر، محمدرضا؛ محمودی نژاد، هادی؛ رفیعیان، مجتبیو انصاری، مجتبی (۱۳۸۷). ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با

- تأکید بر رویکرد C.P.T.E.D. نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، ۱۹(۶)، ۸۲-۷۳.
- جیکوبز، جین (۱۳۸۶). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. ترجمه حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- حسینی نثار، مجید و قاسمی، علی (۱۳۹۱). بررسی احساس امنیت و عوامل مؤثر بر آن در کشور. چهارمین اجلاس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری مشهد مقدس.
- حیدری، علی اکبر؛ پیوسته‌گر، یعقوب و کیایی، مریم (۱۳۹۵). تحلیل دانه‌بندی بلوک‌های مسکونی از منظر جرم‌شناسی با استفاده تکنیک نحو فضا. نشریه هنرهای زیبا، ۲۱(۳)، ۹۱-۱۰۱.
- داری‌پور، نادیا و ملکی، سعید (۱۳۹۳). بررسی نقش مولفه‌های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت شهروندان در فضاهای عمومی شهر اهواز مطالعه موردی محله گلستان. دو فصلنامه پژوهش‌های منظر شهر، ۲(۳)، ۲۷-۳۶.
- رفیعیان، محسن؛ مویدی، محمد؛ سلمانی، حسن و توانگر، لیلا (۱۳۹۱). ارزیابی احساس امنیت شهروندان با رویکرد منظر شهری نمونه موردی محله اوین. فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، ۸، ۵۱-۶۴.
- ساروخانی، باقر و نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵). امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت در تهران، فصلنامه رفاه اجتماعی، ۲۲، ۱۰۸-۷۸.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری.
- کارگر، بهمن (۱۳۸۳). امنیت شهری. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- گلدوزیان، ایرج (۱۳۶۹). حقوق جزای عمومی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گلی، علی (۱۳۹۰). زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری مطالعه موردی پارک آزادی شیراز. نشریه جامعه‌شناسی تاریخی، ۲، ۱۴۳-۱۶۵.